

Michał Klapkiw
Tarnopolska Akademia
Gospodarki Narodowej (Ukraina)

PRZEOBRAŻENIA RYNKU UBEZPIECZEŃ NA UKRAINIE

Momentem przełomowym w dotychczasowym rozwoju ukraińskiego rynku ubezpieczeniowego było zatwierdzenie przez Radę Najwyższą Ukrainy 7 marca 1996 roku ustawy „O ubezpieczeniach”. Zgodnie z postanowieniami tej Ustawy ilość ubezpieczycieli w wyniku przeprowadzonej lustracji zmniejszyła się prawie czterokrotnie. Według stanu na 20 maja 1996 roku do Jednolitego Rejestru było wpisanych 210 ubezpieczycieli, którzy spełniali wymogi Komitetu w sprawach nadzoru państwowego. Po upływie kilku lat ilość ich nieco zwiększyła się. Teraz 254 przedsiębiorstwa korzystają z prawa prowadzenia działalności ubezpieczeniowej, głównie w dziale drugim. Pokazny wzrost liczby ubezpieczycieli zawdzięcza się stosunkowo niskim wymogom finansowym. Zwłaszcza nominalna wysokość funduszu statutowego od czasu przyjęcia Ustawy utrzymuje się na poziomie 100 tys. EURO (do 1 stycznia 1999 roku – 100 tys. ECU). Złą cechą dzisiejszego rynku ubezpieczeniowego nadal jest duży udział (do 80%) firm typu captives, a więc, wąskiego, branżowego zakresu działalności. Fundusze statutowe większości takich zakładów są stosunkowo niskie. Pięćdziesiąt największych zakładów obejmuje 59% ogólnej wartości zasobów funduszy statutowych wszystkich ubezpieczycieli. Przy tym, średnia wartość zasobów funduszy statutowych już tych większych firm (z wyjątkiem kilku) średnio wynosi około 380 EURO.

Dla rynku ubezpieczeniowego Ukrainy, jak również i dla jej ekonomiki w całości, uczestnictwo w ogólnoeuropejskich procesach ma duże znaczenie. W tej dziedzinie już dokonano wielu działań. Podstawą legislacyjną tej działalności jest Umowa o Partnerstwie i Współpracy pomiędzy Ukrainą i Unią Europejską, podpisana w dniu 16 czerwca 1994 roku w Luksemburgu. Stwierdza ona, że w zakresie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej, z chwilą wejścia jej w życie, Ukraina zapewni takie samo traktowanie ubezpieczycieli, pochodzących z krajów Unii, jak traktowani są ubezpieczyciele ukraińscy.

Jeszcze w roku 1996 prezydent Ukrainy ogłosił tezę, że wchodzenie Ukrainy do Unii Europejskiej jest strategicznym celem współczesnej polityki narodowej. Wzbudziło to duże zainteresowanie i aktywność nie tylko na polu działalności praktycznej, ale również na polu badań teoretycznych. W tym kierunku pomyślnie działa Tarnopolska Akademia Gospodarki Narodowej, która wspólnie z Uniwersytetem z Frankfurtu nad Menem pod egidą Komisji Europejskiej zorganizowała w przeciągu ostatnich lat cztery konferencje na temat problemów integracji ekonomicznej Ukrainy do Unii Europejskiej. Problemy te były rozpatrywane z różnych aspektów, w tym i od strony ubezpieczeń.

Ukraińscy specjaliści z zakresu ubezpieczeń zwracają uwagę na istnienie, co najmniej, trzech czynników wpływających na efektywność integracji w zakresie ubezpieczeń. Są to:

1. Harmonijność połączenia doświadczenia międzynarodowego oraz specyficznych warunków rozwoju Ukrainy – nieprzeciwstawianie osobliwości narodowych międzynarodowym zgodnościom, a tylko ich pomyślnie pogodzenie.
2. Za mało jest tylko zadeklarować oraz zadokumentować prawo dostępu zakładów zagranicznych na rynek ukraiński. Niezmiernie ważne jest również stworzenie realnych warunków ich owocnej działalności na rzecz konsumentów usług ubezpieczeniowych.

Proces integracyjny powinien być postępowy, otwarty i obustronny. Niestety, dotychczasowe spostrzeżenia świadczą, że przy kształtowaniu wzajemnych stosunków w dziejach ukraińskich ubezpieczycieli przeważa na razie „doktryna obronna”.

Program rozwoju ukraińskiego rynku ubezpieczeniowego na lata 1989 – 2000 przewiduje następujące kierunki działalności:

- przygotowanie warunków i możliwości uczestnictwa w organizacjach międzynarodowych, działalność których jest powiązana z ubezpieczeniami,
- uporządkowanie systemu opodatkowania działalności ubezpieczeniowej,
- uszczegółowienie wymogów od strony organów nadzoru państwowego w zakresie procedury zakładania towarzystw ubezpieczeniowych oraz prowadzenia przez nie działalności statutowej,
- rozwój infrastruktury rynku ubezpieczeniowego,
- ułożenie narodowego prawodawstwa zgodnie z wymogami europejskich dyrektyw dotyczących ubezpieczeń.

Niewątpliwie, sednem postępowych działań integracyjnych staje się tryb i zakres wejścia obcych zakładów ubezpieczeniowych na ukraiński rynek ubezpieczeniowy. Formalnie, zezwala na to wspomniana Umowa o Współpracy i Partnerstwie z 17 czerwca 1999 roku, która przewiduje szeroką wymianę usług o charakterze finansowym. Z kolei, prawodawstwo ukraińskie zaliczyło do usług finansowych wszystkie rodzaje ubezpieczeń oraz usługi, które nadawane są w związku z ubezpieczeniami, a mianowicie:

- 1) Ubezpieczenie bezpośrednie (włącznie ze wspólnymi ubezpieczeniami):
 - ubezpieczenie na życie;
 - inne typy ubezpieczeń.
- 2) Ubezpieczenie wtórne (reasekuracje) i retrocesje.
- 3) Pośrednictwo ubezpieczeniowe (brokerzy, agencji).
- 4) Dodatkowe usługi w dziedzinie ubezpieczeń, takie jak doradztwa finansowe, usługi aktuarialne, wyceny ryzyku, likwidacji szkód.

Warta zastrzeżenia uwaga, że do pojęcia „usług finansowych nie należy działalność, która mieści się w ramach systemu ubezpieczeń socjalnych, powołanych ustawicznie, albo programem państwowego zabezpieczenia emerytalnego, poza przypadkami, kiedy działalność ta prowadzona jest przez zakłady, które, nadając usługi finansowe, konkurują z państwowymi albo prywatnymi zakładami tej branży. Umowa o Współpracy i Partnerstwie weszła w życie po upływie pięciu lat przygotowawczych (tzw. okresu przejściowego), czyli z dniem 17 czerwca 1999 roku.

W celu zachęcania inwestorów zagranicznych do inwestowania w Ukrainie oraz zabezpieczenia ochrony tym inwestycjom, artykuł 54 (Umowy o Współpracy i Partnerstwie przewiduje:

- zawieranie pomiędzy państwami – członkami i Ukrainą oraz jeśli zajdzie taka potrzeba odrębnych umów o zachęcaniu i obronie inwestycji. Już teraz ochrona ubezpieczeniowa może być zabezpieczona owym inwestycjom dzięki stałemu członkostwu Ukrainy od 1992 roku w „Wielostronnej Agencji z Gwarantowania Inwestycji”. Zgodnie ze statutem tej międzynarodowej organizacji każdy inwestor może być ubezpieczony, jeżeli tylko on pochodzi z kraju – członka Agencji spoza Ukrainy,
- zawieranie pomiędzy państwami – członkami i Ukrainą; pod warunkiem powstania takiej potrzeby, umów o zniesienie podwójnego opodatkowania,
- wszelkie sprzyjanie inwestowaniu w ekonomię Ukrainy. Dlatego w celu zatrzymania niezbędnych środków pieniężnych na terytorium Ukrainy proponowano żeby, nie mniej 90% zbioru składki ubezpieczeniowej pozostawiać w Ukrainie,
- wzajemną wymianę informacji, o możliwościach efektywnego inwestowania.

Z tym, żeby rynek ukraiński mógł odpowiadać głównym cechom rozwiniętego rynku ubezpieczeniowego, a przede wszystkim był w dostatecznym stopniu zliberalizowany, otwarty, lecz bez szkody dla kraju, zdaniem wielu specjalistów, musi być wcielony w życie szereg przedsięwzięć, a więc:

- ustalić etapowość wprowadzenia obcych firm ubezpieczeniowych na rynek ukraiński, w takim trybie jak to już dokonały Polska i Rosja;
- wprowadzić system klasyfikacji ryzyk i powiązanych z nimi rodzajów ubezpieczeń, przyjęty w krajach Unii Europejskiej. Zwłaszcza, warto pozwolić ubezpieczycielom, którzy osiągnęli dostateczną kondycję finansową udzielać gwarancji ubezpieczeniowej, zaś nie tylko ją ubezpieczać,
- wprowadzić okresowo zakaz na stosowanie przez obcych ubezpieczycieli taryf niższych, niż we własnych krajach, z tym żeby nie dopuścić dumpingu taryfowego oraz nieuczciwej konkurencji na rynku,
- ustalić jednolity dla ukraińskich i obcych ubezpieczycieli reżym prowadzenia operacji walutowych. Również pozwolić ukraińskim ubezpieczycielom formować rezerwy ubezpieczeniowe w walutach obcych oraz zakładać konta walutowe w Banku Narodowym Ukrainy;
- ubezpieczenia życiowe, zdrowotne oraz rolnicze w większym stopniu prowadzić przez towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, nadając im znaczne ulgi o charakterze finansowym i organizacyjnym;
- dostosować ewidencje kosztów usług ubezpieczeniowych do praktyki ogólnoeuropejskiej;
- przebudować infrastrukturę rynku ubezpieczeniowego, wzmocnić instytut pośrednictwa ubezpieczeniowego, a szczególnie przez rozwijanie brokerów, oraz optymalizować system reasekuracji ryzyk ukraińskich ubezpieczycieli. Już teraz zmuszeni są oni około 3% zbioru składek przekazywać na rzecz obcych reasekuratorów. Oczywiście, taki niekorzystny bilans składa się nie

zawsze. Odszkodowanie, które reasekuratorzy zagraniczni wypłacili w roku 1998 okazało się większe, aniżeli otrzymane przez nie alimenty, początkowo ograniczyć obcym ubezpieczycielom dostęp do rynku ubezpieczenia na życie. Tego uczą nas doświadczenia Unii Europejskiej. Wiadomo jest, że Pierwsza Dyrektywa Rady z dnia 24 lipca 1973 roku dotyczyła tylko problemu o wzajemnym dostępie na rynku ubezpieczeń poza ubezpieczeniami na życie. Z kolei Pierwsza Dyrektywa Rady w sprawie koordynacji ustaw, rozporządzeń i przepisów administracyjnych, dotyczących podejmowania i przeprowadzania działalności w dziedzinie ubezpieczeń na życie ukazała się dopiero po upływie sześciu lat, dla większości rodzajów ubezpieczeń opracować oraz wprowadzić ogólne warunki ubezpieczeń z tym, żeby zintegrować ojczysty rynek przed początkiem unifikacji. Przecież niemożliwe jest integrowanie z taką wielką wspólnotą, jaką jest Unia Europejska, nie zapewniając poprzedniego zintegrowania na rynku wewnętrznym,

Bez zabezpieczenia warunków wykonania wyżej wymienionych zadań procesom integracyjnym na rynku ubezpieczeniowym będą zagrażać znaczne finansowe oraz moralne ubytki nie tylko dla ubezpieczycieli, ale również i dla ubezpieczających.

STRESZCZENIE

Wchodzenie Ukrainy do UE od 1996 roku jest strategicznym celem polityki. Aspiracje integracyjne Ukrainy znajdują odzwierciedlenie także w procesie przystosowania rynku ubezpieczeniowego do wymogów UE. Niezmiernie ważne jest stworzenie realnych warunków współpracy przynoszących korzyść konsumentom usług ubezpieczeniowych.

Podstawowym zadaniem i celem ukraińskiej polityki ubezpieczeniowej jest zachęcenie obcych inwestorów i utrzymanie środków finansowych na terenie Ukrainy. Stworzenie takiego systemu wymaga spełnienia szeregu warunków, których omówienie jest celem tego opracowania.

SUMMARY

The process of integration of Ukraine with EU since 1996 has been a strategic goal of Ukrainian policy. The European aspiration of Ukraine influenced the process of adjusting market to the requirement of EU. The most important factor is to create real conditions for co-operation, which brings profit for all consumers of insurance services.

The fundamental task and aim of Ukrainian insurance policy is to invite foreign investments and to create such regulations that help to preserve 90% financial resources in Ukraine.

The process of building such a system requires to fulfil several, conditions and this is the aim of the paper.